NANDA, THE PARIAH SAINT.

నందచరిత్రము.

అను

మాలయోగికథ.

ఇది

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముచే

రచియింపఁబడినది.

రెండవకూర్పు 4000

శ్రీసుజనరంజనీముద్రాక్షరశాల

కాకినాడ.

1913

వెల 4 అణాలు.

నందచరిత్రము.

అను

మాలయోగికథ.

భగవద్భక్తు లన్నిజాతులలో నన్నివర్గములలో నున్నారు. సకలధర్మద్రోహులగు రాక్షసులలోను ధర్మరక్షకులగు దివ్యులలోను వేదవిదులగు బ్రాహ్మణులలోను మృగప్రాయులై మూర్ఖులగు చండాలురలోను బరమభాగవతోత్తములు జన్మించినట్లు మనపురాణాదులయందుఁ గథలు గలవు. ఈశ్వరభక్తి కలుగుటకు సత్వగుణమే ప్రధానముగాని వర్ణము ప్రధానముగాదు. కర్మలచేతను గుణములచేతను గేవలము చండాలురనఁదగినవారు బ్రాహ్మణులలో ననేకులు గలరు. గుణములచేతను కర్మములచేతను బ్రాహ్మణులనిపించుకొనఁదగినవారు చండాలురలో ననేకులుగలరు. ఈచిన్నకథకు నాయకుఁడైన నందుఁడీకడపటి తెగలోఁ జేరినవాఁడు.

ఆర్కాటుజిల్లాలో ఆధనూరను నొక చిన్నగ్రామము గలదు. ఆపల్లియలో నొక మాలకుటుంబమున రమారమి

యాఱువందలయేండ్లకిిందట నొక బాలుఁడు జన్మించెను. తలిదండ్రు లాతనికి నందుఁడను పేరు పెట్టిరి. ద్రావిడభాష లో నతఁడు తిరునాళై పోవారను పేరం బరగుచుండు. ఆపే రతని కేలగలిగెనో చదువరులు ముందుముందు గ్రహింపఁగ లరు. మనదేశమున మాలవాండ్ర స్థితి యెట్లున్నదో చెప్ప నక్కఱలేదు. వారి యిప్పటి స్థితియే మిక్కిలి శోచనీయము గ నున్నదిగదా? వారి వెనుకటి స్థితినిగూర్చి వేరే వర్ణింపవ లయునా? అగ్రజాతులగు బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులసమీ పమునకు మాలవాండ్రు రాఁగూడదు. కొన్నితావులలో మాలవాని నీడయైన బ్రాహ్మణునిమీఁద పడరాఁదఁట. ద క్షిణదేశమున మాలవాండ్రు పల్లెటూళ్ళలో వీధులనడుమ నుండి నడువగూడదు. నడువఁదగిన వీధులనుండియైన వాఁడు నడచినంతసేపు « నేను మాల నేను మాల » నని గట్టిగ న రచుచు పోవలయును. వారి కేవిధమైన విద్యయు లేదు. ఇప్పు డిప్పుడు కొంచెమాస్తి వారుసంపాదించుకొనుచున్నారు. గా ని పూర్వకాలము వారి కాస్తి యనుమాటయే లేదు. ఎవఁ డైన ప్రజ్ఞావంతుఁడున్నను శాస్త్రమునుబట్టి చండాలుఁ డా స్తి సంపాదింపఁ గూడదు. కాఁబట్టి వారగ్ర వర్ణములవారిద ద్ద నెల్లప్పుడు పాలేరుతనములు చేసి యజమానులు ధర్మభి క్షముగ నిచ్చు ధాన్యమును స్వీకరించి పొట్టలు పోసికొనవల

సినవారు. పాలేరులను పేరె కాని మాలవాండ్రు పైవర్ణము లవారివద్ద నిశ్చయముగ బానిసలని చెప్పవచ్చును. అన్నివిధములచేత నిట్టి యధమస్థితిలో నున్నమాలల కులమునందె నందుఁడు జన్మించెను. అతని వంశము తక్కిన చండాలవంశములకంటె నేవిధముచేతను గొప్పదికాదు. అతని పుట్టినతావు తక్కినమాలల జన్మస్థానమువంటిదె. మాలపల్లెలు సాధారణముగ నూరుబైట నుండునుగదా. అన్నియును మట్టిచుట్టుగుడిసెలెకాని యిటుక చెప్పఁదగిన దండొక్కటియైన నుండదు. ఆగుడిసెలైన సరిగాఁ దీర్చి కట్టకపోవుటచే నాగూడెమున నడచుటకు వీలైనవీధులుండవు. మఱియు నచ్చట నేమూల చూచినఁ గడుపులోఁ బ్రేవులు సయితము వెడలిపోవునట్లు వమనములు దెప్పించుదుర్వాసనలుండును. ఏచాయఁగను గొన్న పెంటపోగులు కుండపెంకులు చింకిచాపలు గుడ్డపేలికలు తోలుముక్కలు గొడ్డెముకలు మిక్కిలి యసహ్యముగఁ గనఁబడుచుండును. ఏవంక జూడ్కులు ప్రసరించిన నూరపందులు కోళ్ళు కుక్కలు దిగంబరులై యెండకుమాడిన పిల్లలు సగముదిగంబరులగు స్త్రీపురుషులు దృష్టిపథమునఁబడుదురు. ఏదెస చెవియొగ్గి విన్న దప్పదాగిన స్త్రీపురుషుల కలహములు కుక్కకూతలు పిల్లలయేడ్పులు కాకుల యరపులు వినఁబడుచుండును. ఇట్టి గూడెములోనే నందుఁడు జన్మించెను.

పుట్టిన తావును బట్టియు వంశమును బట్టియుఁ దలిదండ్రు లఁ బట్టియుఁ జూడ నందుఁడు యోగియగుటకు వీలులేదు. మఱియు నిరంతరము పోలేరమ్మ గంటాలమ్మ మొదలగు గ్రామదేవతల గుళ్ళకుఁ బోయి యాదేవతలకుఁ గల్లు మాంసము నైవేద్యము పెట్టి మేఁకలను గొఱ్ఱెలను బలియిచ్చి కొలుచుటయే కాని సత్వగుణప్రధానముగ నిశ్చలభక్తితో నీశ్వరుని యర్చించుట నందుఁడుగాని వానిపూర్వులుగాని యేనాఁడును జూచియైన నెఱుంగరు. అట్లుండ వేదశాస్త్రాధ్యయనము జేసి పరమనిష్ఠాగరిష్ఠులగు బ్రాహ్మణులకైన దుర్లభమైన యంతటి పరమభక్తి యాచండాల బాలున కెట్లలవడినదో పరమేశ్వరుఁ డెఱుంగవలయునుగాని నరుఁ డెఱుంగుట యసాధ్యము. నందుఁడు చిన్నతనమందుఁ దక్కిన చండాల బాలకులవలెఁ గాక యాటపాటలలో సైతము నీశ్వరభక్తియే ప్రకటించుచుండువాఁడు. తోడిబాలురు చాలమంది గంతులు వేయుచు నాడుచుండ నతఁడు వారితోఁ గూడక కొందఱిఁ దన వెంటఁ బెట్టుకొని మట్టి తెచ్చి దేవునిబొమ్మలు చేయుచుండును. దేవుఁడు నల్లనిశరీరము పెద్దమీసములు జరీతలగుడ్డ చేతిలో నొక గొడ్డలి గలిగి యెత్తుచెప్పులజోడు తొడిగికొని యుండునని వాని యభిప్రాయమగుటచే నతఁడు చిన్ననాఁట చేసిన విగ్రహములన్నియు నట్లే యుండెనఁట. విగ్రహము

లుచేసి వానికి బ్రదక్షిణములు గావించి యతఁడు మఱికొం
దఱు బాలభక్తులు గలిసి పాటలు పాడి యావిగ్రహముల
నూరేగించి యుత్సవములు సేయుచువచ్చిరి. ఇవియే యాత
ని బాల్యవినోదములు.

ఆధనూరుగ్రామమున బ్రాహ్మణగృహముల సమీ
పమున నొక శివాలయము గలదు. దాని గోపురము గుం
డ్రముగను మిక్కిలి సుందరముగ నుండును. ఆగోపురమన్న
నందునకుఁ బరమప్రీతి. అతఁడు మాలఁడు గావున దగ్గరకు
బోయి చూచుటకు వీలులేక దూరముననుండియే యా గోపు
రముయొక్క యౌన్నత్యము సౌందర్యము శిల్ప చమత్కృ
తి చూచిచూచి తనివి తీరక మఱిమఱి చూచి తనలోఁ దా
నుమురియుచుండును. గ్రామమందు స్వస్తివాచనములతోడను
తూర్యధ్వనులతోడను కాగడాలతోడను భజనలతోడను శి
వున కూరేగింపుటుత్సవములు జరుగుచుండ నందుఁడు మా
లబాలురను బోగుచేసికొని పరుగుపరుగున గ్రామముకడకు
బోయి కడుదవ్వుననుండియే యాయుత్సవములు చూచి పర
మానందము నందుచుండును. వేదముమీఁదను వేదముచదు
వు బ్రాహ్మణులయెడలను దేవాలయములయెడలను వానికి స
హజముగ మిక్కిలి భక్తి గలదు.

ఆభక్తికిఁ దోడుగ వాని హృదయమున నీశ్వరభక్తి యంకురించెను. అందుచేత నతఁడు భగవంతుని మెప్పించుట కేమంచిపని చేయఁగలనాయని వితర్కింపఁ దొడఁగెను. జాతి నెంచినఁ గడు నీచుఁడు. స్థితి నెంచినఁ గడుఁ బేదయగుటచే నతఁడు భగవంతున కేవిధమైన కైంకర్యము చేయఁజాలనందుకుఁ దద్దయు విచారించుచుండ నొకనాఁడు వాని మనంబున నొక యుపాయము తట్టెను. కులమున చండాలుఁడగుటచే స్వామివద్ద వాయించుడోళ్లకు వీరణములకుఁ గావలసిన చర్మములు దానుస్వయముగ దెచ్చి బాగుచేసి యుచితముగ వాద్యములు సేయువారి కిచ్చుటే యుత్తమమైన భగవత్సేవయని వానికిఁ దోఁచెను. ఈయూహ తట్టినతోడనే యతఁడు దిగ్గున లేచి మహానందభరితుఁడై “నాతో స్వామి మాటలాడినాఁ” డని యందఱితోఁ జెప్పెను. ఎల్లయప్పుడు మనస్సున భగవంతుని ధ్యానించు సత్పురుషులకు దేవుఁడు ప్రత్యక్షమైనట్లు మాటలాడినట్లు పరవశత్వముచేత భ్రమ కలుగుచుండును. అట్లే నందునకును భ్రమగలిగియుండవచ్చును. ఆ యూహ తోఁచినతోడనే యతఁడు గూడెమునకుఁ బోయి చర్మములుసంపాదించి తడిపి మెత్తగఁజేసి వాద్యములుసేయు మంగలివాండ్రకుచితముగ నిచ్చెను. అది మొదలు చర్మముల పేరు చెప్పిన వాని మొదలుపొంగుచుండును. తీరికయైనప్పుడెల్ల చర్మములు బాగుచేయుటయే పనిగ నతఁడన్యవ్యాపారమును మానియుండెను.

ఈనందునకు మిత్రులగు మాలపిల్లలింక ననేకులుండిరి, వారిపేరు లిప్పుడెవ్వరికిం దెలియవు. నందుఁ డాబాలురకు భగవత్కీర్తనలు చెప్పి తాను వారిఁ గీర్తనలుపాడుచు మేన భస్మము పూసికొని భజనలు చేయుచుందురు. నందుఁడు చిన్ననాటనుండియు నొక బ్రాహ్మణుని పొలములోఁ బనిసేయుచుండెను. ఒకనాఁడు పనిముగియకుండగనె యతఁడు తోడిబాలురఁ గూడుకొని దాపుననున్న తిరుపంకూరుగ్రామమునకుఁ బోయెను. ఆ యూరికిప్పుడు "పోత్రవై తీశ్వరం కోయిల్" అను పేరున్నది. నందుఁడు సహకారులతోఁ గలసి యాయూరు వోయి శరీరమున నాపాదమస్తకము బూది పూసికొని గ్రామమునకు మూడుప్రదక్షిణములుచేసి యాలయమున కెదురునిలిచి శివభజనలుచేసి సాయంకాలమైనతరువాత తాను గానుకగఁ దెచ్చిన యరఁటిపండ్లు కొబ్బరికాయలు దేవునకు నివేదన సేయుమని యర్చకున కంపెను. అర్చకుఁడవి గ్రహించి యాలయ మలంకరించి సాయంకాల పూజ సేయుచుండ నందుఁడు తక్కినమాలవాండ్రు గుడిబైట ధ్వజస్తంభము వెనుకనుండియే యాగంటనాదము హరహరమహాదేవ యను భక్తుల కంఠధ్వని ధగధగ వెలుఁగు దీపములు దీపములలో మెరయు దేవుని యాభరణములు మహామంత్రనాదములు కర్పూరహారతి మొదలగునవి విని చూచి జ

నేత్రమధ్యమం దదివఱకెన్నఁడు నొందని మహాద్భుతము మహా
నందము మహాభయము నొంది జన్మసార్థకమయ్యెనని భా
వించెను. ఆదీపములు వెలుఁగున దూరముననుండి తిన్నగా న
గపడని యీ మహాలింగము వంగివంగి పలుసారులు రెప్ప
వాల్పక చూచి తన యెట్టయెదుట నీశ్వరుఁడు సాక్షాత్క
రించెనని నమ్మి సంతోషము పట్టఁజాలక కన్నులనుండి యా
నందబాష్పములు స్రవింప నొకసారి యేడ్చుచు నొకసారి
నవ్వుచు శివస్మరణము చేయుచు నెట్టకేలకు ధ్యానాతిశయ
ముచేత బరవశత్వము నొంది నేలమూర్ఛిల్లెను.

అప్పుడు దారిఁబోవువారనేకులు వానిచుట్టుఁజేరి వాని
తన్మయత్వమునకు నిశ్చలభక్తికి మిక్కిలి యచ్చెరువడిరి.
భక్తవత్సలుఁడగు శివుఁడు మనసు తనలో నైక్యముచేసిన
యీపరమభాగవతోత్తముని భక్తికిమెచ్చి తనవిగ్రహము
వానికి స్పష్టముగాఁ గనఁబడవలయునని యాలయములోఁ
దన కెదురుగానున్న పెద్దనందివిగ్రహమును బ్రక్కకొత్తిగి
లుమని యానతిచ్చెనఁట. అందుచేత నే ప్రతిశివాలయమున
శివున కెదురుగానుండు నందివిగ్రహము తిరుపంకూరులో దేవు
న కెదురుగానుండక యిప్పటికి నొకప్రక్కనుండునఁట.

అట్లు మూర్ఛిల్లి కొండొకసేపటికిఁ దెలివిఁదెచ్చుకొని
నందుఁడు తనచుట్టు గుంపుగూడిన బ్రాహ్మణులకు నమస్క

శ్రించి మరలనొకసారి గ్రామప్రదక్షిణము చేయవలయునని చెలికాండ్రతోఁ గూడి బయలుదేఱెను. బయలుదేఱిపోవు చుండ బ్రాహ్మణవీధికిఁ జిట్ట చివరనున్న యొకయింటి యరఁ గుమీఁదఁ బురాణవేత్త యగు బ్రాహ్మణ పండితుఁ డొకఁడు వందలకొలఁది జనులంబోగుచేసి చిదంబరపురాణముఁ జదివి యర్థముచెప్పుచుండుట తటస్థించెను. నందుఁ డాసమీపమున కు వచ్చునప్పటికి బ్రాహ్మణపండితుఁడు చిదంబరము సకల క్షేత్రములలో గొప్పది; ఒక్కసారి చిదంబరముఁ గన్నులా రఁ జూచినవాఁడు పరమపాతకుఁడైననుసరే చండాలుఁడైన నుసరే నిశ్చయముగ జన్మపరంపరయను సముద్రమునుదా టి పరమేశ్వరు సన్నిధిఁ జేరియుండు" నని యుపన్యసించి చి దంబర దేవాలయమును దానిలోనుండు మహిమను వర్ణిం చి చెప్పసాగెను. ఆమాటలు నందుని చెవులలో నమృతధా రలువలె పడెను.

చిదంబరము దక్షిణ హిందూస్థానములోని దివ్యస్థల ములలో మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కినది. అందుశివునియాకాశలిం గమున్నది. ఈవిధముననె పృథివీలింగము జలలింగము తే జోలింగము వాయులింగము గల శివక్షేత్రములు మఱినా లుగు దక్షిణదేశమునఁగలవు. శివుఁడు పంచభూతములలో నొక్కొక్కదానిరూపము గ్రహించి యొక్కొక్క క్షేత్రము

లో నుండెనని పెద్దలుచెప్పుదురు. చిదంబర మనుమాటకు జ్ఞానాకాశ మనియర్థము. తీర్థయాత్రాపరులు చిదంబరము నకుఁబోయి యాయాకాశలింగమును జూచి చిదంబర రహస్యమును జూచినామని చెప్పుదురు. ఆకాశమనఁగా నేదియు లేనిచోటని యర్థమగుటచేఁ జిదంబరరహస్యమనఁగా నేదియు లేదనియర్థము. పండితులు దీనింగూర్చి వేదాంతార్థము చెప్పుదురు. ఆయాలయమధ్యమున బంగారు పెంకులతో నేసిన యొక మండపము గలదు. దానిని లోకులు చిత్సభయందురు. చిత్సభయనఁగా జ్ఞానసభయని యర్థము. ఆమండపములో మొదట నటరాజస్వామి విగ్రహముండును. అవ్వల లోకుల కాశ్చర్యము గలుగఁజేయు చిదంబర రహస్యముండును. ఇదియే మనుష్యుఁడు తెలిసికొనవలసిన రహస్యములలోఁ బరమరహస్యమనియు నిర్గుణ పరబ్రహ్మస్వరూపమనియుఁ జెప్పుదురు. నటరాజస్వామి విగ్రహము మిక్కిలి దర్శనీయమై జగన్మోహనముగనుండును. అంతటి పరమసుందరమగు విగ్రహము లోకములో మఱియేదేశమున నేదేవాలయమున లేదని బహుదేశద్రష్టలు చెప్పుచున్నారు. అది కేవలము మనుష్యుఁడుచేసిన రాతివిగ్రహమైనను నిశ్చయముగ నంత జీవకళయుట్టిపడునట్టియుఁ జూచినమాత్రమున నెల్లవారి కానందముఁ గలుగఁ జేయునట్టియు దోషరహితమైనట్టియు వి

గ్రహము మఱొకటి లేదని చూచినవారందఱైకకంఠ్యముగ నభిప్రాయపడుదురు. ఆవిగ్రహముయొక్క శిరసుననున్న మెత్తని యుంగరములజుట్లును విశాలమగు నాసికను జీవకళ గ్రక్కుచక్కని వెడఁదకన్నులను చిదానంద కరుణారసములను వెదచల్లు ముఖారవిందమును, తాండవనృత్యము నిమిత్తము సుందరముగవంచిన హస్తములను, మిక్కిలి మనోహరమైన యాకుంచితపాదమును జూచువారు నిశ్చయముగ నొక్కపురుషుఁ డక్కడఁ దాండవమాడుచున్నాఁడని తలంపవలసినదే కాని విగ్రహమనుటకు వీలు లేదు.

ఆవిగ్రహమున కనేక హస్తములుకలవు. ఒకకుడిచేతిలో నొక డమరుకమున్నది. శివుఁడు తాండవసమయమున దానిని వాయించు చున్నట్లును నీటిలోనుండి బుడగలు నిప్పులోనుండి నిప్పుకలు పొడమినట్లు బ్రహ్మాండము లాడమరుకమునుండి పుట్టుచున్నట్లును జెక్కఁబడియున్నది. రెండవ కుడిచేతితో సృష్టింపఁబడిన సకలజగముల రక్షించుచున్నట్లు చూపఁబడినది. ఒక యెడమచేతిలో సకలబ్రహ్మాండముల నిర్మూలనముచేయు ప్రళయాగ్నియున్నట్లు గానఁబడును. కుడిపాదముమాత్రము భూమిమీఁదనే స్థిరముగానున్నట్లుఁ జూపఁబడియున్నది.

విగ్రహమంత దివ్యసుందరముగ నుండుటచేతనే ద్రవిడదేశమున సుప్రసిద్ధులైన యప్పారు, మాణిగారు, పట్టణాథరు, తాయిమన్నారు మొదలగు పరమశైవులు భక్తి రసముచేతఁ బరవశులై ద్రావిడభాషలో సర్వోత్కృష్టమై వినువారియొడలు సయితముప్పొంగఁజేయు కవనముచే నాదేవుని స్తవముచేసియున్నారు. పరమశైవులు ప్రపంచమునం బ్రతిపదార్థమునందు నటరాజస్వామి నిరంతరము నాట్యముచేయుచుండును గావున నెల్ల వస్తువులకుఁ జైతన్యముకలదని చెప్పుదురు. శివుఁడు నటరాజరూపమునఁ దాను జగన్నాటక సూత్రధారుఁడగుటఁ బ్రకటించుచున్నాఁడని వేదాంతులు చెప్పుదురు. ఈక్షేత్రమునఁ బూర్వకాలము పతంజలి యను మహర్షియు వ్యాఘ్రపదుఁడను మహాత్ముఁడు నటరాజదేవు నాశ్రయించి యొకఁడు జ్ఞానమార్గమున వేఱొకఁడు భక్తిమార్గమున ముక్తిఁజెందిరని స్థలపురాణమునఁ గనఁబడును. నటరాజస్వామి కోవెలకు సమీపముననే గోవిందరాజపెరుమాళ్ళు నాలయముగలదు. అందుచేఁ జిదంబరక్షేత్రము శైవులకేగాక వైష్ణవులకుఁ గూడ సేవ్యమైన స్థలమే.

నందుఁడు బ్రాహ్మణునినోటనుంటి చిదంబర మహాత్వమంతయుఁ జెవులు దోరవెట్టుకొని మిక్కిలి శ్రద్ధతోవిని పరమానంద భరితుఁడయ్యె. చిదంబరము నటరాజస్వామి య

నుమాటలకు విధేయుఁడై పోయి యారాత్రియే బయలుదేఱి యాదివ్యక్షేత్రమును జూడవలయునని సంకల్పించెను, గాని చెలికాండ్రు వానియుద్యమమున కిష్టపడక “చిదంబరము మనము చేరకమునుపే గుడితలుపులు మూయఁబడును. మఱియు నీవు బ్రాహ్మణునొద్ద బాలేరువుగదా? ఆయన సెలవు లేక మనమెక్కడికైనఁ బోవచ్చునా! ఇదివఱకే మనమాలస్యము చేసితిమిగావున పోవల” దని యాపిరి. మఱియొకఁడైన పక్షమున నప్పుడే వారిమాటలను ద్రోసివేసి తనయభీష్టము నెఱవేర్చుకొనియుండును. నందుఁడట్లుచేయక “బ్రాహ్మణునకు నన్నుఁబాలేరుగాఁ జేయుటయు భగవదిచ్ఛయే. నామేలు నాకంటె భగవంతుఁడే బాగుగ నెఱుఁగునుగదా? దేవుని యిచ్ఛాప్రకారమునడచుట వానిగుడికిఁబోవుటకంటె మంచిది. కావున నేనిప్పుడు పోయి బ్రాహ్మణుని కాళ్ళమీఁదఁబడి వానినెల్లవిధములఁ బ్రార్థించి యనుగ్రహము పుట్టఁజేసెదను. అప్పుడాయనయే నన్నుఁ బోవనిచ్చు” నని పలికి చిదంబర ప్రయాణముమాని యాగ్రామమున జనులయుపయోగార్థము తానుతనచెలికాండ్రతోఁగలసి యొకకోనేరుత్రవ్వఁగ్రామమునకుఁ బోయెను. ఒకమాలఁడు మఱికొందఱు మాలలతోఁగలసి యల్పకాలముననొకచెఱువుత్రవ్వట యాశ్చర్యమేకదా? భక్తిరసమేమిచేయింపదు. నందుఁడు నిజ

మైన భక్తుఁడుగావున నట్లు చేసియుండవచ్చును. నందుఁడు చెఱువుత్రవ్వఁ బ్రారంభించినతోడనే గణేశ్వరుఁడు ప్రత్యక్షమై తనతండ్రి భక్తునిప్రీతికొఱకుఁదానే కోనేరు త్రవ్వియిచ్చెనని పెద్దలుచెప్పుదురు. ఎట్లైన నందుఁడే యది త్రవ్వియుండవచ్చును. లోకోపకారముచేయుటఁ దేవునిబూజించుట వంటిదేయనియు నార్తులగువారి కన్నోదకముల నీయక గుడికి నరఁటిపండ్లు కొబ్బరికాయలు మొదలగునవి తీసికొనిపోయి వట్టిపూజలుచేయుట నిష్ఫలమనియు నందుఁడు తలంచుటచే నతఁడా సత్కార్యము చేసియుండునని మనము నమ్మవచ్చును.

అట్లతఁడు చెఱువుత్రవ్వి గ్రామమునకుఁ బోయి తీరిక చేసికొని యొకసారి చిదంబర క్షేత్రముఁ జూడవలయునని కోరుచుండెను. కోరికపొడమినది మొద లాతని మనస్సు స్వామియందె సక్తమైయుండుటంజేసి పొలములోఁ బనిచేయునప్పుడు గృహమందుఁ గూర్చున్నప్పుడు నిదురపోవునప్పుడుఁ గూడ నందుఁడు నటరాజస్వామి తన యెట్టయెదుటఁ దాండవనృత్యము సలుపునట్లు భావించి యానందింపఁ జొచ్చెను. చిదంబరక్షేత్ర మొక్కసారిపోవుటకుఁ దనకుఁ సెలవిమ్మని ప్రతిదినము యజమాను నడుగవలయునని నందుఁ డూహించియు నోరుదెఱచి యడిగినతోడనే యజమానుఁడు తనకోర్కె

నిరాకరించుననుభయమున నూరకుండుచువచ్చెను. ప్రతిది
నము సాయంకాలము "తప్పక నేను జిదంబరమువెళ్లుదు"
నని యతఁడు చెలికాండ్రతోఁ జెప్పుచు వచ్చెను. కాని ప
యనము సాగకపోవుటచే రేపు లెన్నియో నేఁడులయ్యెను. చె
లికాండ్రు తిరునాళైపోవారని పేరుపెట్టి నందుని వెక్కిరింపఁ
జొచ్చిరి. తిరునాళైపోవారనఁగా రేపువెళ్ళువాఁడని యర్థము.
రేపు రేపని నందుఁ డెన్నాళ్ళకుఁ బోవకయుండుటచే మిత్రు
లాపేరుపెట్టి వానిని పరిహాసించిరి. ఈనడుమ నాగ్రామము
లోనుండిన మాలవాండ్రు నిజమైన భక్తి యెట్టిదో యెఱుం
గని మూర్ఖులగుటచే నందుని విధమంత యుఁజూచి మొట్టమొ
దట నాశ్చర్యమొందిరి; కాని నందుఁడు నిరంతరము భగవ
న్నామ ముచ్చరించుటయు మేనెల్ల బూడిదపూసికొనుటయుఁ
గన్నులుమూసికొని ధ్యానముచేయుటయు సహజమైన ధూ
ర్తభావమును విడిచి వినయసంపత్తి గలిగియుండుటయు భ
గవద్విషయిక ప్రసంగమే కాని యన్యప్రసంగము మానుటయు
దగ్గఱనుండి చూచినకొలఁది వారికి మేరమీఱిన భయముపు
ట్టెను. పైలక్షణములకుఁ దోడుగ నందుఁడు కల్లుద్రాగుట
మాంసముతినుటయుమానెను. తోడిమాలబాలురాడు మో
టయాటలలోఁ బ్రవేశించుట మానెను. గొడ్లనుగోయుట,
వానికంటెకతిఘోరకృత్యముగఁ గనఁబడుటచేఁ నట్టిపని చే

యవలదని పలుమాఱు కులస్థులతోఁ జెప్పుచువచ్చెను. కులస్థులగు చండాలురు తప్పద్రాగి బూతులు తిట్టుకొనుచుఁ గయ్యములాడునప్పుడు నందుఁడు వారిపొంతఁబోక దూరమున నొకచోఁ గూర్చుండి తనచుట్టునున్న చెట్లు పుట్టలు వాగులు మొదలగు వానిఁజూచి యవియన్నియు నటరాజస్వామిచేత సృష్టింపఁబడినవే యని యంతయుఁ దన్మయమేయని భావించి యలరి "ఓస్వామి నీవు సృష్టించిన పదార్థములను జూచుటకంటె నీ నిజరూపమును జూచుటకు నామనస్సు వేడుకపడుచున్నది. నాకుదరిసెనమి" మ్మని వేడుకపడుచుండును.

ఇట్లు నందుఁడొకనాఁడు నటరాజ ధ్యానపరాయణుఁడయి తన్మయంబగు చిత్తంబుతోఁ బరవశుఁడయియుండ వానికన్నులనుండి యానందబాష్పములుఁ జొటజొటఁగాఱెను. మేనుఁ దెలియక యతఁడు నేలంబడియెను. అప్పుడు పొరుఁగు మాలఁడొకఁడు వానింజూచి పెద్దరోగమేదో వానికి ముడిమినదని భయపడి పెద్దపెట్టున నఱచుచు నెల్లవారింబిలిచెను. వెంటనేఁ జుట్టుప్రక్కలనున్న మాలవాండ్రు పరుగుపరుఁగున నచ్చోటికిఁబోయి పడియున్న నందునిచుట్టు గుమికూడి వాని శరీరమంతయుఁ గట్టిగ కదిపి బలవంతముగ వానికి మెలుకువ దెప్పించి మేలుకొన్న పిదప నట్లు పడిపోవుటకు గారణము

డిగిరి. పరమేశ్వరుఁడొక్కఁడున్నాఁడనియు వాని ధ్యానమే తనయవస్థకుఁ గారణముగాని రోగము కారణము కాదనియు నందుఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. నందుని ప్రత్యుత్తరము వారికి సహేతుకముగ నుండనందున మాలపెద్ద లందఱుఁ దోడనే సభచేసి నందుని దురవస్థకుఁ గారణములు చర్చించి తమ కులదేవతలకుఁ దఱుచుగ జాతరులుచేయకపోవుటచే నాదేవతలు కోపించి నందుని బాధించుచున్నవేకాని మఱియొక కారణముకాదని నిశ్చయించి మఱునాఁడే జాతరలు చేయవలెనని కృతనిశ్చయులైరి. జాతరకు గొప్ప ప్రయత్నము జరిగెను. మాలవాండ్రు పెద్దతాటియాకుల పందిరివేసి మామిడాకుల తోరణములఁగట్టి యరఁటికంబములు పాఁతి దానిని సొగసుగ నలంకరించిరి. బలినిమిత్తము కావలసినన్ని కోళ్లు, మేఁకలు, గొఱ్ఱెలు సిద్ధముగానుండెను. నైవేద్యమునిమిత్తమె న్నో కడవలకల్లు చేర్పఁబడెను. సోది చెప్పుటలో నిండుప్రజ్ఞగలమాలగురు వొకఁడువచ్చి యాతంతు నడుపసమకట్టెను. అద్భుతమగు పేళ్ళుగల యిరులన్, వీరన్, కావేరి, నల్ల కరుపన్ మొదలగు క్షుద్రదేవతల విగ్రహములు రాగెడిమట్టితో భయంకరముగఁ జేయఁబడెను. మఱునాఁడుదయమున బల్లెనున్న మాలలందఱు జాతరఁజూడఁబందిరికిఁ్రిందికిఁజేరిరి. మట్టిదేవతలు ప్రాముఖ్యతనుబట్టి వరుసగా నిలుపఁబడిరి. అప్పుడు

కొందఱుమాలలు నందుని బట్టుకొని మధ్యప్రదేశమునకుఁ దోడుకొనిపోయిరి. అంతట మాలగురువు తనడమరుకమును వాయించెను. తోడనే వందలకొలఁది మాలవాండ్రు కొమ్ములూఁదిరి. మఱికొందఱు తప్పెటాగి చెవులు చిల్లులు వోవునట్లు గుండెలదరునట్లు డప్పులు వాయించిరి. ఆవాద్యములు కొంతసేపుమోఁసి యాగెను.

అప్పుడు గురువున కావేశము వచ్చెను. ఆయనను దేవతలందఱుఁ బూనిరఁట. పూనినతోడనే వాఁడు వెఱ్ఱికేకలు వేయుచు లేచెను. లేచుటయు వాఁడు స్వర్గమున కెగిరిపోవునేమోయనుభయమునఁ బిడిరాళ్ళవంటి పదుగురు మాలవాండ్రు వానిం బట్టుకొనిరి. అప్పుడు వాఁడు చిందులు ద్రొక్కుచు డమరుకములు వాయించుచు విపరీతముగ నభినయించుచు నీక్రింది విధమగు సోదిచెప్పెను. « మన నందన్నకు సంతవీధిని బెద్ద చింతచెట్టుమీఁదనున్న పొడుగుజుట్టు దయ్యము పట్టినది. అది యొకమాఱు వానిని నవ్వించును. ఒకమాఱు ఏడిపించును. ఒకసారి నిద్రపోఁగొట్టును. ఒకసారి వింతపలుకులు పలికించును. ఒకసారి నాట్యమాడించును. ఔనా కాదా? యీవికారములు వానియొద్దఁ గానఁబడుచున్నవా లేవా » అనవుఁడు నచ్చటఁ జేరిన మాలలందఱు « నిజమే నిజము, నందుఁ డచ్చముగ మీరుచెప్పినట్లే చేయును.

ఆహాహా! ఎంతనిజముగఁ బలుకుచున్నాఁడయ్యా! యీయన సోది యెంతప్రత్యక్ష మయినదయ్యా" యని పెద్దపెట్టున నఱవఁజొచ్చిరి. నందుఁడు గురువుమాటలు చెవిఁబెట్టక తక్కినవారివంకఁ జూడక మనసులో "నటరాజస్వామి? నీనాట్యము నాకుఁ జూపవా" యని ప్రార్థనము చేయుచుండెను. అంతట గురువు మఱల నిట్లుపలికెను. మనదేవతల కందఱకు నందునిమీఁదఁగోపమువచ్చినది. నూఱుగొఱ్ఱెలను రెండువందల కోళ్ళను నల్లకురుపనకు తోడి దేవతలకు బలియిచ్చి నూఱు కడవలకల్లు నైవేద్యము పెట్టినపక్షమున నందునకు దయ్యము వదలిపోవును." అని పలికి సోదిచాలించి గురువు నేలఁబడిపోయెను. అంతట దృఢశరీరులగు పడుచు మాలవాండ్రు కొందఱు నాట్యముసేయ నారంభించి పిచ్చిపాటలు పాడిరి. ఆపాటల తాత్పర్య మీక్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాఁడను. "ఓ పిడారీ! నీవు మాపొలములుఁ దోఁటలుఁ గాచు దేవతవు, పాపమీనందునిగావుము. ఓ నల్లని వీరన్నా; ఓ పెద్దతల వీరన్నా మేము మీపాదముల నాశ్రయించుచున్నాము. నందుని రక్షింపుము. ఓ బలముగల యిరులా నీవు శూరుఁడవు. పొట్టనిండ మేఁకలను బెట్టెదము. నందుని రక్షింపుము" అని యర్థమువచ్చు పాటలు వారుపాడుచుండ నందుఁడు "నాదైవము నటరాజస్వామి. అతఁడు తప్ప నన్ను రక్షింపఁగలవారెవ్వరు.

బ్రహ్మాండమంతయు నిండువానికి పెద్దతలలు పొట్టలు పెట్టు చున్నారా. అవియన్నియు దయ్యములుగాని దేవతలుకావు. మూఘులారా! నమ్మిచెడిపోవకుఁ" డని యర్థమువచ్చు పాటలు పాడుచుండెను. చండాలు రాయుత్సాహములో నందుని మాటలు పాటలు వినిపించుకొనలేదు. ఆనాట్యమైనపిదప దారుణమగు జంతుబలి ప్రారంభమయ్యె. వంగలకొలఁది కోళ్ళను, మేఁకలను, గొఱియలను నిష్కారుణముగాఁజంపి యాతావు నెత్తురుకొలను చేసిరి. అతిఘోరమైన యా జంతుహింసచూచి భరింపలేక నందుఁడు దుర్వ్యాపారమునుండి తొలఁగుఁడని యనేకవిధముల వారికి నయమున భయమునఁ జెప్పి యాదుష్కర్మము మాన్పింపఁదలఁచెను. కానివాని హితోపదేశమంతయు బూడిదలోఁ బోసిన పన్నీరయ్యెను. వానిపలుకుల నాదరింపకపోవుటయేగాక మీఁదుమిక్కిలి వారు "వానిని బట్టిన దయ్యము వదలక యట్లు పేలించుచున్న" దని పలికిరి. ఆహింస వారు మానరందున నందుఁడచ్చోటువాసి వేరొకయెడకుఁ బోయి వారి నామూర్ఖతవాపి రక్షింపుమని యీశ్వరునిఁ బ్రార్థించెను.

నందుని హృదయము చిదంబరమునకుఁ బోయి నటరాజస్వామి దర్శనము చేయవలయునని మునుపటికంటె నె

క్కడుగ నుబలాటము పడఁజొచ్చెను. అభిలాష మాడఁచుకొనలేక యెట్టకేల కతఁడు చిదంబరము పోవుటకుఁ దనకు సెలవిమ్మని యజమానుఁడగు బ్రాహ్మణునడుగ నిశ్చయించుకొనెను. అంతలో మాలపెద్దలందఱు మరల సభచేసి యెన్ని మేఁకల బలియిచ్చిన నెన్నిజాతరలు చేసిన నందుని బట్టిన పిశాచము వదలలేదని విచారించి వాని యజమానుఁడగు బ్రాహ్మణునివద్దకుఁ బోయి నందుఁడు చిదంబము పోవుటకుఁ సెలవియ్యవద్దని వానిని బ్రార్థించిరి. వారి మొఱలు విని బ్రాహ్మణుఁడు వల్లెయని వారి కభయమిచ్చెను. అనంతరము నందుఁడుపోయి చిదంబరయాత్ర కనుజ్ఞనిమ్మని యజమానుని వేఁడుకొనెను. అతని మనవి వినినతోడనే యాబ్రాహ్మణున కెక్కడలేని కోపమువచ్చెను. వచ్చుటయు నవ్విప్రుఁడు “ఓరిదొంగ: ఓరిమాలకుంకా: నీవు చిదంబరము వెళ్ళుదువా? నీవు బ్రాహ్మణుఁడవు కాఁ దలంచుచున్నావాయేమి? నీబ్రతుకునకుఁ జిదంబరము వెళ్ళుట కూడనా? చాలుఁజాలు నోరుమూసికొని పడియుండుము. లేకున్న వీపు పగులఁ గొట్టించెదను జాగ్రత్త” యని మఱియు ననేకవిధంబుల దూషించెను. తన యజమానుఁ డంత క్రూరుఁడై ప్రవర్తించుట చూచి నందుఁడు చేయున దేమియు లేక కన్నుల నీరువెట్టుకొని యచ్చోటువిడిచి యొకచెట్టుక్రిందఁగూర్చుం

డి వెక్కి వెక్కి యేడ్చి భగవంతు నుద్దేశించి తనలోఁ దానిట్లను కొనియె. "ఓయీశ్వరా నీ వెంత నిర్దయుఁడవైతివి. నేనా బ్రాహ్మణుని నిందింపవలసిన పనిలేదు. పరమాణువయినను నీయాజ్ఞ లేక కదలదు. కావున బ్రాహ్మణుఁడును నీయాజ్ఞా బలముననే యట్లు పలికెను. వీఁడొక కడజాతివాఁడు. దయ కనర్హుఁడు నని తలఁచి దిక్కుమాలిన యీనిర్భాగ్యుని విడిచితివి. నాకేవిధమైన గొప్పతనము లేదు. ధనము లేదు. చక్కఁదనము లేదు. పేరు ప్రతిష్ఠలు లేవు. విద్య లేదు. ఈలోపములకుఁ దోడుగ నేను మాలవాఁడనై పుట్టి యొకరిక్రింద బానిసనై యుంటిని. నీయనుగ్రహ మున్నంతకాలము నాకివన్నియుఁ గొఱఁతలుగాఁ గనఁబడ లేదు. నేఁడు నీయనుగ్రహము కొఱఁతయగుటచే నన్నికొఱఁతలుఁ గనఁబడుచున్నవి. ఓయీశ్వరా నే నెట్లు బ్రతుకుదు."

ఇట్లు కొండొక నేపు విచారించి "ఛీ, యీపాడు శరీరము విడిచి యీశ్వర సన్నిధానమునే చేరుదునని యావేశముతో నొకసారి యాత్మహత్యఁ జేసికొనఁ దలంచె. కాని యాశాపాశము వెనుకకు లాగుటచే నించుక శాంతించి యాదుష్ప్రయత్నము మాని "నాకేది కావలయునో యది నాకన్న భగవంతుఁడే బాగుగ నెఱుఁగును. కావున నన్నివిషయములలో

వానియాజ్ఞకే బద్ధుఁడనై యుండెద. నేను బోగరుఁబోతునై యజమానుని యాజ్ఞతిరస్కారము చేయుచున్నాను. నేను విన యవంతుఁడనై స్వామియాజ్ఞ శిరసావహింపనిచో నాపై భగవంతున కనుగ్రహము కలుగునా. బ్రాహ్మణుఁ డిప్పుడు నన్ను నివారించినను జిదంబరము బోవ నర్హుఁడనైనప్పుడు నన్నుఁ బోవనిచ్చునని వెండియుఁ దనలో వితర్కించుకొని యూరకుండెను.

అట్లు కొన్నిదినములు గడచినపిదప మరల నందుఁడు యజమానుని దర్శనముచేసి మునుపటికన్న నెక్కుడువినయముతోఁ జిదంబరయాత్ర కనుమతివేఁడెను. యజమానుఁడు తొల్లింటికంటె నెక్కువతిట్లుతిట్టి వానికోరిక నిరాకరించెను. ఈసారి నందుఁడు వెనుకటియట్లు దుఃఖింపక తాను నటరాజస్వామి దర్శనము చేయుట కనర్హుఁడననియు మునుపటికంటె నెక్కుడు భక్తి వినయము పావనత మొదలగునవి తనయందు నెలకొనఁజేసికొనుట యావశ్యకమనియుఁదలంచియట్లుండుటకుఁ బ్రయత్నింపఁదొడఁగెను. నిదురవోయిన కాలముతప్పఁ దక్కిన కాలమంతయు నతఁడీశ్వరధ్యానమునందే గడపుచు నడుమనడుమఁ దనమీఁద ననుగ్రహము లేదని విలపించుచు నొక్కొకయెడ సృష్టివైచిత్ర్యములఁ జూచి బ్రహ్మానంద

భరితుఁడై యీశ్వర మహిమం గొనియాడి నాట్యమాడుచు నొక్క నిముసమైన వృథసేయక యుండెను. నదులు కొండలు పక్షులు వృక్షములు మొదలగు సమస్త పదార్థములం గూడ నీశ్వర స్వరూపములే యని భావించి యతఁడు చెట్లం గౌఁగిలించుకొనును. ఎగిరెడు పక్షులతోఁ బరుగెత్తును. పారెడు నదులం గొనియాడును. ఇంకనుం బలువెఱంగుల విలక్షణముగ బ్రవర్తించుచుండును.

ఈవికారములం గాంచి వానిచుట్టములు నిశ్చయముగఁ బిచ్చి యెత్తెనని నమ్మిరి. నమ్మి యాపరమమూర్ఖులు వానికనేక చికిత్సలు సేయించి కాలుసేతులు గట్టి తిట్టి కొట్టి పలు విధముల బాధించిరి. అన్నిబాధలు పడినప్పటికైనను నందుఁడు నటరాజస్వామిని మఱవక బాధించువారి దూషింపక బాధ దుస్సహమైనప్పుడు "సర్వేశ్వరా! ఈతప్పు వారిది కాదు. శివునియాజ్ఞ లేక చీమయయినఁ గుట్టదుకదా. ఇది నీమహిమయే కావున వీరిపై నలుగక యనుగ్రహింపు" మని నెనరు గలిగి వారివిషయమున నీశ్వరు వేఁడుచుండును. అతనికిఁ గల భూతదయ యిట్టిదని మనము వర్ణింపఁ జాలము.

అతఁడు చీమలకుఁ బంచదార పెట్టును, నేలనుండు పురుగు లెండకు మాఁడి చచ్చునని జాలినొంది వానిని నీడకుఁ గొ

నిపోవును. పక్షులవ్యక్త మధురముగాఁ గూయునప్పుడు వాని
తోఁ గలసి కూయును. ఇట్లతఁడుచేయు విపరీతచేష్టలు చూ
చి వానిచుట్టములు నిరంతరము వానితోనే తిరుగుచుఁ గాల
ము గడపుచువచ్చినందున యజమానుని పనిలోనికిఁ బోవు
టకు వారికిఁ దీరిక లేకపోయెను. చేలు కోఁతకువచ్చినందున
బ్రాహ్మణుఁడు పాలేళ్ళనందఱఁబిలిచి పాలుమాలిన కతము
న వారం దొలఁగించి నందుఁ డేమనునో చూడవలయునని వా
నిఁ బిలిపించెను. నందుఁడు యజమానుని యెదుటికిఁబో
యి చేతులు జోడించుకొని మిక్కిలి వినయమున నిలిచెను.
బ్రాహ్మణుఁడు వాని వినయము భక్తి చూచి మిక్కిలి సం
తసించి నందుఁడు వాని చుట్టములనుకొనినట్లు పిచ్చివాఁడు
గాఁడనియుఁ బరమభాగవతోత్తముఁడనియు వానివిశేషభక్తి
ని వెఱ్ఱితనముగా వానిచుట్టములు భావించిరనియు బ్రాహ్మణుఁ
డు గ్రహించి వెనుక నందుఁడు చిదంబరమునకుఁ బోవ రెం
డుసారులు సెలవడుగుటయు, రెండుసారులు దాను నిరాకరిం
చుటయుఁ దలంచి బ్రాహ్మణుఁడు విచారించి దీన ముఖము
తోఁ దన యెట్టయెదుట నిలిచియుండిన యాకుఱ్ఱనిమీఁద
జాలి పొడమ నిట్లనియె. "నందా! నీవు మిక్కిలి మంచి
వాఁడవే కాని యీనడుమఁ గొంచెము చెడుత్రోవలం బడు
చుంటివి. కొన్నాళ్ళనుండి నీవుసరిగాఁబనిచేయుట లేదు. చిదం

బరము వెళ్ళుటకునీకు సెలవిచ్చెదనుగాని ముందుగా నీవు నీ చుట్టములుఁ గలసి చేనుఁగోసి కుప్పవేయుఁడు ” అవలుకు లమృతధారవలె హాయిగాఁ జెవులఁబడుటయు నందుఁడు పరమానందభరితుఁడై లేడిలాగున గంతులు వేయుచుఁ బొలము వద్దకుఁబోయి కొన్నిగంటలలో మఱల యజమానుని యింటికివచ్చి బ్రాహ్మణునిఁ బిలిచెను. అంతలో నేల రావలసివచ్చెనని యజమానుఁడు బయిటికివచ్చి వాని నడుగ నందుఁడు “ స్వామీ! నాతో నొక్కసారి పొలమునకు దయచేయవలయు ” నని వాని వెంటఁబెట్టుకొని పొలమునకుఁ బోయెను.

బ్రాహ్మణుఁడు పొలమునకుఁ బోయి చూచునప్పటికి నందుఁడు చేను కోయుటయుఁ గోసి కుప్పవేయుటయు నయ్యెను. ధాన్యపుకుప్ప బంగారుకుప్పవలె కన్నులపండువుగ నుండెను. ఒక్కజాములో నెవరిసాయములేక యొక్క మనుష్యుఁడు చేను గోయుట యసంభవమని తన యెదుట నున్నది కలయా నిక్కమా యని సందేహించుచు బ్రాహ్మణుఁడు కొండొకసేపు రిచ్చవడి చూచెను. చూచిచూచి బ్రాహ్మణుఁ డెట్టకేల కది నిక్కమే యని నమ్మి నందుఁడు పరమభాగవతోత్తముఁడగుటచేతఁ జేను పరమేశ్వరుఁడే తన భక్తునికి బదులుగాఁ గోసియుండవచ్చునని తలంచి మెల్లఁగా

వానితో నిట్లనియె. « నందా ! నీ వొక్కఁడవు గాదుగదా నీచుట్టము లందఱు గలసినను నేఁడీ పని చేయుట యసాధ్యము. భగవంతుఁడు నీద్వారా నాపొలములో మహామహిమఁ జూపెను. ఇది నీభక్తికి భగవంతుఁడు మెచ్చిన మెప్పు. నీమాటలనమ్మక పరమమూర్ఖులమగు మాకుఁ దేవుఁ డీరీతిగా దృష్టాంతముఁ జూపెను. నందా నేను చూచినంతవఱకు నీవంటి పరమభాగవతోత్తముఁడు సజ్జనుఁడు లేఁడు. దైవభక్తుఁడగు నిన్ను బానిసను జేసి నేనెంతపాపము చేసికొంటిని? ఈనిముసము మొదలు నేను నీబానిసను, నాధనమంతయును నీది, భక్తవత్సలుఁడగు పరమేశ్వరునితో మహాపాతకినగు నన్నుఁ గూర్చి యించుక విన్నవింపుము.'' చేను మిక్కిలి త్వరలోఁ గోయఁబడుటచే భగవంతుఁడేవచ్చి కోసెనని బ్రాహ్మణుఁ డభిప్రాయపడెను. భగవంతుఁడు చేనుకోయుట యసంభవము కదా! అటులయిన నిది యెట్లు జరిగెను. భక్తిపరవశుఁడయిన మనుష్యుఁడు వెట్టిశక్తిఁ దెచ్చుకొని దుర్ఘటములగు కార్యములఁ జేయవచ్చును.

చేను వేగముగఁగోసినపక్షమున బ్రాహ్మణుఁడుతన్ను జిదంబరమునకుఁ బోవనిచ్చునని నందుఁడు భక్తిపరవశుఁడయి యెక్కడలేని శక్తిఁ దెచ్చుకొని నమ్ముటకు వీలులేనంత త్వరలో చేనుఁ గోసియుండవచ్చును. ఒకటి రెండుదినముల

లో నందుఁడు చేనుఁ గోసియుండఁగా జామునలోఁ గోసినాఁడ ని గంటలోఁ గోసినాఁడని లోకములో మహిమలు వెల్లడి యయియుండవచ్చును.

నందునకు భగవంతుఁడు ప్రత్యక్ష మయ్యెనని దృఢముగా నమ్మినందున బ్రాహ్మణుఁడు దాసగ్రవర్ణజుఁడనియు నతఁడు కడజాతివాఁడనియు సందేహింపక పాలేరుకాళ్ళకు నమస్కరించెను. హిందువులలో వర్ణభేదము విశేషముగ నుండినను వారు తక్కువజాతిలో జ్ఞాను లెవరైన గనఁబడినప్పుడు వారికి నమస్కరించుటయు గౌరవము సేయుటయుఁ గలదు. వైష్ణవుల గురువులగు పన్నిద్దఱాళ్వారిలోఁ దక్కువజాతి వారుఁ గొందఱు కలరు. అయినను వారినిప్పటికి దేవతార్చన పేటికలలోఁ బెట్టి బ్రాహ్మణోత్తము లనేకులు ప్రతిదినముఁ బూజించుచున్నారు. యజమానుఁడు తనకు నమస్కరించినతోడనే నందుఁడు భయసంభ్రమంబులు పెనఁగొన వడివడి వానిని లేవనెత్తి " స్వామీ! యీమాలవానిసకు మ్రొక్కుటకు మీరేమి పాపము చేసినా " రని యడిగెను. అందుకు బ్రాహ్మణుఁ డిట్లనియె. " నందా నీవు మాలవుగావు వానిసవుగావు నీవు పరమపవిత్రుఁడవు. పరమభక్తుఁడవు, నీవు చిదంబరము వెళ్ళుము. వెళ్ళకమునుపు నన్ను దీవింపుము, నే నీకుఁ జేసిన యవజ్ఞలఁ దలఁపక క్షమింపుము? " అని

యూరకుండక నందుని రెండుచేతులుఁ బట్టుకొని బ్రాహ్మ ణుఁడు తనతలమీఁదఁ బెట్టుకొని కడసారి తన్నాశీర్వదించి హితోపదేశముఁ జేసి పొమ్మని వానిని బ్రార్థించెను.

అనవుఁడు నందుఁ డిట్లనియె. "అయ్యా! నేను జెప్ప వలసిన దేమున్నది. హృదయమున భగవద్భక్తి నిలుపుము; అ తనిమీఁద భారమువైచి నీయాలుబిడ్డలను బాలమును సొమ్మ ను గాపాడుకొనుము; నీవంటివారికిఁ జదువురాని మూర్ఖుఁడను నేనింతకంటె నేమి చెప్పఁగలను. ఆయుపదేశమువిని బ్రా హ్మణుఁడు భక్తిరసము గ్రుక్కుచున్న వానిమొగముం దేఱి పాఱఁజూచి మరల వానికి నమస్కరించి స్తోత్రముచేసి మం చిమాటలు చెప్పి పంపెను. నందుఁడు బ్రాహ్మణునకు మాటి మాటికి నమస్కరించెను. యజమానుఁడు విడువలేక విడువలేక విడిచి సాగిపోయెను. కొన్నియడుగులు సాగిపోయిన పిదప బ్రాహ్మణుఁడు పాలేరునెలుఁగెత్తి పిలిచి నిలు నిలుమని పరు గెత్తుకొనిపోయి వగర్చుచు నందా మరల నెప్పుడువచ్చెదవని యడిగెను. అనవుడుయజమానునకు సేవకుఁడిట్లనియె. అయ్యా యింక నేనువచ్చుట యెక్కడిది, యిదియే కడసారి చూపు. చిదంబరమువెళ్ళినవాఁడు మరల వచ్చునా? ఈదుష్ప్రపంచ మును మరల నేఁ జూడఁజాల. ఇంక నేను మీకుఁగనఁబడను." ఆమాటయర్థము బ్రాహ్మణుఁడు గ్రహింపలేకపోయెను.

యజమానుఁడు విడుచుటయే తడవుగ నందుఁడు వేఁటకాని వలనుండి తప్పించుకొన్న లేడియట్లు, కొడుకును గన్న గొడ్రాలిలాగు, చూపువడసిన గ్రుడ్డివానివలె, మేరమీఱిన సంతోషమంది చిదంబరమునకుఁ బయలుదేఱెను. మీనాక్షిదేవి యల్లుఁడైన నటరాజస్వామి నెప్పుడుచూతు నెపుడు చూతునని యూటలూరుచు నటరాజనటరాజ నర్తనసుందరా! యనిపాటలుపాడుచు నందుఁడు రెండవతలంపులేక పుట్టలుదాఁటి పుంతలుగడచి చేలగట్టులెక్కి చెట్లనీడలఁ జొక్కి తన యెరనిమిత్తముపోవు బెబ్బులియట్లు చిదంబరమునకుఁ బోవుచుంట వానిమదిలో నున్నభక్తి యనుభవమునఁ దెలియవలయునే కాని వర్ణింపనలవికాదు. అతఁడప్పుడు పాడినపాట సరిగా నిచ్చట వ్రాయుటకు వీలులేదు గాని దాని తాత్పర్య మీక్రింది పద్యమునఁ బొందుపఱచెద.

సీ. నటరాజ నటరాజ ♦ నర్తనసుందర
నటరాజ నటరాజ ♦ నాథనంబ
నటరాజ నటరాజ ♦ నాపాలిదైవమా
నటరాజ నటరాజ ♦ నాదుతండ్రి
నీ నామకీర్తన ♦ నీ పాదములభక్తి
చింతలన్నియుఁ బాపు ♦ చేవమందు

భవరోగములనెల్లఁ ♦ బాఱార్చు పెనుమందు
వెఱపులన్నియుఁ దీర్చు ♦ వింతమందు
తే. గీ. మామనోవ్యాధు లడఁగించు ♦ మంచిమందు
యెల్ల కాలంబు బ్రతికించు ♦ నింపుమందు
ఐహికంబుల మఱపించు ♦ నట్టిమందు
దేవ నటరాజ నటరాజ ♦ దీనవరద?

అట్లు నందుఁడు పాటలు పాడుచుఁ బోవుచుండ భూమి కంపించెనఁట. వృక్షములల్లాడెనఁట. ఆకసమునుండి వర్షము గురిసెనఁట. నందుఁడు తన్నుఁదానెఱుఁగక వివశుఁడయి యొకసారి నవ్వుచు నొకసారి యేడ్చుచు నేల నడుగు సరిగ నిడక లేడిలాగునఁ బయనము చేసెను. ఒక్కజాములో నూఱుపుట్ల నేలలో నున్న చేనుఁ గోసిన యానందునకు స్వగ్రామమగు అధనూరునుండి కావేరినది పాయయగు కొల్లడము వద్దకుఁబోవుట యెంత పని. అతఁడా ప్రయాణ మవలీలఁ జేసెను. అప్పుడు కొల్లడమునది నిండువరదలమీఁద నుండెను.

నందుని మనస్సులో నానందతరంగము లుప్పొంగినట్లే యానదిలో మహాతరంగములు పొడమి పెల్లెగసి పడుచుండెను. ఎట్టయెదుటఁ గానఁబడుచుండిన చిదంబరగోపురమునుజూచి నందుఁడు పరవశుఁడయినట్లే యానదికూడఁ బరవశమై యావిధమున విజృంభించు చున్నదాయని జనుల

కొనునట్లు ప్రవాహ పూరితమై యుండెను. నటరాజస్వామి కరుణారసమువంటి యాయేటి వరదం జూచి నందుఁడు తన పాలిదైవ మానదిలో నుండెనని నటరాట నటరాజయని నాట్యమాడి యొడలు తెలియక గంతులు వేయసాగెను. అంతలో నొకచిన్న నావ యచటికి వచ్చెను. దానిమీఁద మేనెల్లఁ దెల్లని బూడిదఁ బూసికొని పడవ నడపు మనుష్యుఁడొకఁడు కూర్చుండెను. వానిశరీరమునుండి చెమటలు సెలయేళ్ళవలెఁ బ్రవహించుచు వచ్చెను. నందుఁడు వానిం జూచి కేవునిచ్చుట కొప్పుకొని యాపడవనెక్కి నది మొదలుకొని చిత్రవిచిత్రముగా నటరాజస్వామిని స్తవముచేయుచు నాట్యముద్రొక్క నారంభించెను. యేటిమీఁద నావ నాట్యమాడఁజొచ్చెను. నావమీఁద నందుఁడు నృత్యముచేయసాగెను. నందుని జూచి నావలోనున్న జనులు నాట్యమాడ నారంభించిరి. వారాడఁ జూచి పడవవాఁడు తెడ్డొక మూలఁ బాఱవైచి నర్తన మారంభించెను. ఎవ్వరు నడపకయేపడవ పది నిమిషములలో నొడ్డుసేరెను.

చేరినతోడనే నందుఁడు నావమీఁదనుండి క్రిందికి దుమికి పడవ కేవిచ్చుటకుఁ దన జాలెములోఁ దాను బాటుపడి సంపాదించిన డబ్బులేమైన నున్నవేమోయని వెదకికొనుచుండఁ బడవవాఁడది గ్రహించి 'స్వామీ! నీవు మాలవాఁడవు కావు. నిన్ను దేవుఁడు తనలో నైక్యము చేసికొనెను. నేను మాలవాఁడను. నీభక్తుఁడను. నేను బడవ కేవు నీవద్దఁబు

చ్చకొనఁ జాల" నని మ్రొక్కి పలికెను. పడవలోఁ గూర్చుండిన మనుష్యులందఱు నందునితోఁ బదినిమిషములుమాత్రమే సహవాసముచేసియు నాస్వల్పకాలములోనే యతఁడు మహాత్ముఁడని గ్రహించి వానికి భక్తులైరి. పడవవాఁడు తనపడవవదలి వాని నాశ్రయించెను. వర్తకుఁడు తన సరకుల నావల వైచి వానికడ నిలిచె. కాఁపువాఁడు తననాగలిమీఁద దృష్టిబోనీయక నందునే చూడసాగెను. అందఱు గుంపుఁ గూడి నడుమ నందుని నిలిపి యతనితోఁ గూడి నాట్యముచేయ నారంభించిరి. చిదంబరగోపురము సుందరమై గంభీరమై వారికన్నులకుఁ గానఁబడెను. ఆగోపురమును జూచినకొలఁది నందుని యానందము మేరమీఱ నతఁడు మేను మఱచి క్రొత్త శిష్యులతోఁ గలసి బడలికలేక యొక్కవరుసనే నాట్యముఁ ద్రొక్కెను. అట్లు నాట్యముసేయుచు నెడనెడఁ గోపురమువంక దృష్టి నిగిడించి భక్తితత్పరుఁడై యిట్లని నటరాజును స్తుతియించుచుండు. "ఓదేవా! ఎవరియాజ్ఞవలన నీబ్రహ్మాండములు క్రమము దప్పక తిరుగుచున్నవో, యెవనివలె నీయాకాశము విశ్వమంతయు నిండియున్నదో, ఎవనిమహిమము నీపర్వతములు, నదులు, వృక్షములు చాటుచున్నవో యట్టి నిన్నుఁ దెలిసికొనుటకు చిన్నదోమకన్న క్షీణుఁడనగు నాకు శక్యమా! ఈఁగకన్న నధముఁడనగు

నేను నీచే సృష్టింపఁబడిన మహాసముద్రములోని జలబిందువు మాత్రమైనఁ జేయనుగదా! ఆజలబిందువు సయితము నా కంటె యెక్కుడి గొప్పది. గ్రీష్మకాలమందలి ప్రచండసూర్య తాపమును వర్షకాలమందలి చల్లనివానను సమానముగ భరించు యిసుకరేణువు సయితము నాకంటె నెక్కువదై నీకటాక్షమునకుఁ బాత్రమైయున్నది గదా? అనేకచంద్రమండలములు, సూర్యమండలములు, మహాసముద్రములు, పర్వతములు, నదీనదములు, మహారణ్యములు మొదలగువానితో నిండిన యీబ్రహ్మాండగేహమున కధిపతివైన యోపరమయోగీ! నీదృష్టికి నేనెంతవాఁడను. ఓదేవదేవా! నాకన్నులయెదుట నున్న నీగోపురమువలె నేనును నిశ్చలుఁడనై నిలిచి మహాకాశమువంకఁ జూచుచు ఝంఝామారుతములు వీచినను లెక్కసేయక యుండువాఁడ."

అట్లు స్తుతియించి నందుఁడు వారలఁ గలిసి మఱికొన్ని యడుగులదూరము ముందు కరిగెను. అప్పుడు గోపురము యొక్క యడుగుభాగము దేవాలయద్వారము వారికన్నులకుఁ గానవచ్చెను. అప్పుడు నందుఁ డనుపమించిన యానందముతో నీక్రిందివిధమునఁ బాడెను. "ఇదిగోఁ గైలాసద్వారము. ఇదిమంచివారలకొఱకుఁ దెఱచియుండుద్వారము, సత్స్వ

రుషుఁడు తిరిగిరాని ద్వారము. తొల్లిమణిక్కారను మహా త్మ్రుఁడుకోవెలప్రతిధ్వని సేయునట్లు దివ్యగీతములు పాడుచుఁ బ్రవేశించిన ద్వారము. అప్పారను పరమయోగి వేదఘోషము సేయుచుఁ జొరఁ బడిన ద్వారము. ఓ మిత్రులార! బంధువులార! ఇక్కడనే యీశ్వరుఁ డున్నాఁడు. ఇక్కడనే లేఁడు. ఇక్కడనే భగవంతుఁడు సాకారుఁడై యున్నాఁడు. ఇక్కడనే నిరాకారుఁ డయి యున్నాఁడు. ఇందే యతఁడు నాట్యముసేయు, నిందేయతఁడు నిశ్చలుఁడై యుండును. ఇచ్చటనే మూర్ఖులు జ్ఞానవంతు లగుదురు. జ్ఞానులు మూర్ఖులగుదురు. ఇచ్చటనే యీశ్వరుఁ డాకాశమై జ్యోతిమై యున్నవాఁడు. ఈదేవుఁడే సృష్టికర్త, ప్రళయకారుఁడు.'' ఈవిధమున స్తోత్రముచేయుచు వారు పావనమగు చిదంబరక్షేత్రముఁ బ్రవేశించి వికసింపని తామరపువ్వుచుట్టు జుంజుమ్మని తుమ్మెదలు మ్రోయుచుం దిరుగునట్లు పాటలుపాడుచు గ్రామముచుట్టుం బ్రదక్షిణము చేసిరి. ఆదేవాలయమున కధిపతులై రెండువేల తొమ్మిదివందల తొంబదితొమ్మిది దీక్షితారులుండిరి. నటరాజస్వామితోఁగలిసి మూఁడువేలదీక్షితారు లగుదురు. దీక్షితారనఁగా బ్రాహ్మణగురువు. ఆనాఁటి బ్రాహ్మణులు సంస్కృతద్రావిడములు వేదశాస్త్రములు విపులముగఁజదువుకొని విద్యకుఁ దోడు

గ సత్ప్రవర్తన గలిగి యోగ్యతనే గౌరవించుచు విభూతి పిండికట్లు పిల్లజుట్టులుమాత్రమే కలిగి బ్రాహ్మణవేషధారులగు నీకాలపు బ్రాహ్మణులతో నెందును బోలిక లేక యుండిరి. ఆదీక్షితారులు నందునివెంట వచ్చి వానికంటె నగ్రవర్ణము వారయ్యు వానికంటె నధములుగాఁ దమ్ముభావించుకొని వానితోపాటు గుడి ప్రవేశింపక యున్న యనుచరులను జూచి యాశ్చర్యము నొందిరి. అందుఁగొందఱు నందుని మొగమున దేటపడుచున్న బ్రహ్మజ్ఞానమును వాని యందలి యీశ్వరతేజస్సునుం గనిపెట్టిరి. నందుఁడు వాని శిష్యులుఁ బాడినకీర్తనల శ్రావ్యముగ నాలకించిరి.

ఆప్రదక్షిణములు చేయునపుడు నందుని యుత్సాహము మునుపటికంటె వేయిరెట్లధికమయ్యెను. వాని మొగమున వికాసముహెచ్చెను. “అది శరత్కాలము. నందుఁడు ప్రదక్షిణముచేయునప్పటికి సాయంకాలమయ్యెను. ఆదినము కార్తికశుద్ధద్వాదశి యగుటచే నాఁటిరాత్రి యాకాశసరోవరమధ్యమున మొలచిన తెల్లతామరపువ్వు చందంబునఁ జందమామ యుదయించి మహీమండలమంతయుఁ జల్లని కిరణముల వ్యాపింపఁ జేసి చూచువారలను మహానందసముద్రమున నోలలాడించెను. ఆచంద్రమండలమునుఁ జూచి నం

దుఁడులోని యానంద ముప్పొంగఁ “ జందమామ! చంద మామ! నన్నుఁ దెలిసికొనెడు దారిఁ జూపు చందమామ ” యని పాటలు పాడెనఁట. తక్కిన శిష్యులందఱు వానితోఁ గలిసి పాడిరి. అతఁడా సమయమునఁ బాడినపాట లనేకము లు కలవు. అవి ద్రావిడభాషలో నుండుటచేత నిందుదహ రించుటకు వీలులేదు. చిదంబరములో నడుగువెట్టినది మొద లు నందుఁడు మూర్తీభవించిన భక్తి రసమోయన్నట్లు తన శిష్యులతోఁ గలిసి మూఁడుదినము లహోరాత్రములు విసు గువిరామములేక నాట్యమాడి పాటలుపాడి భగవత్కైంకర్య ము చేసెను. మూఁడవనాఁటిరాత్రి చిదంబరములోనున్న దీ క్షితారులందఱకు నొక్కసారియే స్వప్నము కలిగెనఁట. ఆస్వ ప్నములో నటరాజస్వామి సాక్షాత్కరించి నందుఁడు మాల వాఁడయ్యు మహాభక్తుఁడగుటచే వానిని నిరాకరింపక బ్రా హ్మణోత్తమునిగ భావింపవలయునని యాదేశించెనఁట. మ ఱునాఁడుదయమున దీక్షితారులందఱుఁగాల్యకృత్యములం దీ ర్చుకొని స్నానములంజేసి యనుష్ఠానముల నిర్వర్తించుకొని మొగముల విబూదిపిండికట్లు మెఱయ మెడలరుద్రాక్షమాలి కలు వ్రేల దేవాలయమునకుఁ బోయి సభచేసిరి. ఆసభలో వప్పయ్యదీక్షతారను వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు లేచి తనకు నట రాజస్వామి స్వప్నములోఁ బ్రత్యక్షమై యగ్నిస్నానముచే

యుంచి నందుని బ్రాహ్మణులలోఁ గలుపుకోవచ్చునని ప
లికినట్లు సభాసదులకు విన్నవించెను. వయసున నతనికిఁ గని
ష్ఠుఁడగు ఉప్పన్న దీక్షితారు తనకుఁగూడ నప్పయ్య దీక్షి
తారునకుంబోలె కలవచ్చెనని విన్నవించెను. అంతట సుబ్బ
దీక్షితారు లేచి పైయిరువురు పెద్దలకు నమస్కరించి తనకుఁ
గూడ నట్టికలయే వచ్చెనని చెప్పి స్వప్నసామ్యమున కచ్చెరు
వడెను. నటరాజ దీక్షితారు నట్లే చేసెను. అనంతరము
దీక్షితారు లొక్కరొక్కరె లేచి భగవంతుఁడు తమకుఁ
గూడ నట్లే యాదేశించెనని చెప్పిరి. అంతట దీక్షితారు లం
దఱు మట్టమధ్యాహ్నము మిడిమిడి యెండలో నొక పవిత్ర
మైన యగ్నినిర్మించిరి. ఈనడుమ నందుఁడు భక్తివిశేషము
చే మార్భిల్లి యప్పుడప్పుడే మేలుకాంచి "నటరాజస్వామి
బంగారుపాదములసన్నిధికి నేఁ బోవుచున్నాఁడ" నని యొక
పాటపాడసాగెను. ఆపాట ముగిసినపిదప నందుఁడు మఱియొ
క పాట పాడఁబోవ నెంతకాలము ప్రార్థించినను నటరాజు
దర్శనమీయనందుకుఁ జింతాక్రాంతుఁడు కాఁగా గానముచే
యుటకు దుఃఖముచేత గొంతు స్వాధీనము గాకపోయెను.
అంతలో దీక్షితారులు వానికడకుఁ బోయి యతఁడు విస్మి
తుఁడగునట్లు వానికి నమస్కరించి తమయద్భుత స్వప్న
మెఱిఁగించి తమ సిద్ధముచేసిన యగ్నిహోత్రమున్న దక్షిణా

వీధికిఁ గొంపోయిరి. పరమభాగవతసత్తముఁ డగు నందుఁడు తన్నిమిత్త మేర్పడిన యగ్నిహోత్రమును జూచి యదియు నటరాజస్వామి యనియే భావించి "నాతండ్రియగు నీశ్వరుని పాదములు చందమామ కిరణములకన్న మలయమారుతముకన్నఁ దేట యూట నీటికన్నఁ దుమ్మెద ఝుంకారముల తోనుండు తమ్మిపూలకన్నఁ జల్లఁగా నున్న" వని పలుకుచు నాయగ్నిహోత్రమునం బ్రవేశించెనఁట. ప్రవేశించి మేను కాలకుండ నొకసారియైన నబ్బాయని బాధపడకుండ శరీరమునకు మచ్చయైన లేకుండఁ జెక్కుచెదరక చల్లనికోనేటిలో దిగి మరలివచ్చి నట్లె నందుఁ డగ్నినుండి యావలకు వచ్చెనఁట. వచ్చిన యాచండాల బాలునిం జూచి వేదమూర్తుల వంటి బ్రాహ్మణోత్తములు దీక్షితారు రిట్లనిరఁట ! నందా! నీవుపరమపవిత్రుఁడవు. నిన్నగ్ని దహింపలేదు, జలము తడుపలేదు, వాయు వార్పలేదు, ఖడ్గము నీమేను ప్రవేశింపలేదు. నీవు బ్రాహ్మణుఁడవు, నీలోనుండు చండాలత్వ మంతయుఁ గాలిపోయినది. నీవిప్పు డసంపూర్ణుఁడవు, సంపూర్ణుఁడవు, నిరాకారుఁడవు, సాకారుఁడవు, నంతర్వర్తివి, బాహ్యవర్తివి. ఆకాశముకంటె విశాలరూపము గలవాఁడ వనియు మహాపర్వతములకంటె నున్నతుఁడవనియు వేదములు ఘోషించుచున్నవి. నీవు స్త్రీవి కావు. పురుషుఁడవు కావు. అచే

తనుఁడవు కావు. నిన్నెవ్వరు జెఱుంగలేరు. నీవు జ్ఞానాగ్నివలన దగ్ధుఁడవై తివి. ఆమహాగ్ని భూత భవిష్యద్వర్తమానముల యందగు నీయజ్ఞానములను గాల్చివేసినది.

అట్లు బ్రాహ్మణులకు వంద్యుఁడై నందుఁడు పరమపవిత్రుఁ డయ్యెనఁట. అట్లు మానవుఁ డగ్నిహోత్రములోఁ బడి చెక్కుచెదరక బ్రతికివచ్చుట సాధ్యమగునా యని చదువరులలో ననేకులకు సంశయము కలుగవచ్చు. వారిసందేహనివారణమున కొక యుత్తరముకలదు. నందుఁ డగ్నిహోత్రములో దుమికెనాయని మనము సందేహింపనక్కఱలేదు. మతావేశము ప్రబలమైనప్పుడు మనుష్యులు నుత్తలవలెఁ బ్రవర్తింతురు. నోటికి శూలములు వేసికొనువారు, ముండ్ల పాన్పులమీఁదఁ బండుకొనువారు, మండువేసంగిలోఁ బంచాగ్నిమధ్యమునఁ దపములు సేయువారు, వర్ష శీతకాలముల నీట నిలిచి నియమములు జరుపువారు, నిరాహారులై మేనుఁ గృశింపఁ జేయువారు, మెడకు గండకత్తెరలు వేసికొనువారు హిందువులలో నేఁటికి సైతము మెందఱులేరు? తురకలు పీర్ల పండుగలో నగ్నికుండములు చేసి పరుగుపరుగున నానిప్పుల కుప్పమీఁద నడచి యేచేటును బొందకుండ నీవలకు వచ్చుటలేదు? ఆవిధంబుగనే నందుఁడుఁ గూడభగవంతుఁ

డే తనకుం దోడని నమ్మిన వాఁడగుటచేఁ దనయేలినవాఁడ గు నీశ్వరుఁడే తన్ను నిరపాయముగ నీవలకుఁ దోడ్కొని వచ్చునని దృఢవిశ్వాసముగల్గి యానిప్పులమీఁదనుండి నడచి పోయి యుండవచ్చును. ఈవిధముగా నగ్నిప్రవేశము జరిగి యుండవచ్చును. అంతియె కాని చాలసేపు చిచ్చులోఁ గూర్చున్నవాఁడనియు దేహము వస్త్రములుఁ గాలలేదనియు నమ్ముటకు వీలులేదు.

అట్లు పావనమైన యగ్నింబ్రవేశించి వెలుపలకు వచ్చినతోడనే నందునకు మనస్తాపము తీరెను. అపరిపూర్ణత్వముపోయి పరిపూర్ణత్వము వచ్చెను. దుఃఖమంతయు విచ్చిపోయి సౌఖ్యము గలిగెను. తొల్లిటి మాలతనము పోయి నిజమైన బ్రాహ్మణత్వము కలిగెను. అనంతరము దీక్షితారులు స్వస్తి చెప్పుచు నందుని దేవాలయమునకుఁ దీసికొని పోయి నటరాజస్వామిని జూపిరి. తల్లి నెడఁ బాసి దుఃఖపడు బాలుఁడైన జనని కనఁబడినప్పు డంతయానందతతోఁ బోఁడు. ఆవు నెడఁ బాసిన దూడయైనఁ దల్లిం జూచినప్పు డంత వేగముగాఁ బరుగులెత్తదు. మకరందాసక్తిగల గండు తుమ్మెదయైన వికసించిన తామరపువ్వువద్ద కంత తమకముతోఁ బోదు. నందుఁడు తన చిరమనోరథమగు నటరాజ

స్వామిని జూచినప్పుడు వానికిఁ గలిగిన యానందము వాని మనస్సెఱుంగును, సర్వభూతాంతర్యామి యగు భగవంతుఁ డెఱుంగును. కాని మనుష్యమాత్రు లెఱుఁగరు. అది కవులు వర్ణింపలేరు. వర్ణింపఁదలఁచినను మాటలు దొరకవు. ఏతావునందుఁ దొల్లి యప్పారను మహాభక్తుఁడు నిలిచి నాస్తికులనైన యాస్తికులఁజేయు కృతులుపాడి యీశ్వరుఁబొగడెనో యేనెలవునందు మున్ను మాణిక్యారను సత్పురుషుండు నిలువంబడి యుపనిషత్తులతో మహేశ్వరుం గొనియాడెనో యేచోట భక్తసార్వభౌముఁడగు తాయమన్నారు నయనారవిందంబులనుండి బాష్పమకరందబిందువులు దొరగఁ దత్ప్రదేశంబు ప్రతిధ్వనులెసఁగ నీశ్వరుమహిమానువర్ణనముఁ జేసెనో యేస్థలమును లోకోపకారపరాయణులగు పరమభాగవతోత్తములు తమ పాదధూళి ప్రసారములచేతఁ బవిత్రముచేసిరో యాచోటున నిలిచి నందుఁడు కనకసభ యని వ్యవహరింపఁబడు బంగారుమండపమున గంటలు ఖంగుఖంగుమని మ్రోయుచుండ నటరాజస్వామిని గన్నులారఁ జూచి చేతులార మ్రొక్కి మనసార ధ్యానించి సంతుష్టాంతరంగుఁ డయ్యెను. అప్పు డప్పయ్యదీక్షితారు దీపారాధనచేసి మాలబ్రాహ్మణు నెదుటఁ బెట్టుకొని నటరాజదేవు నారాధించెను. నందుఁడు తనవంటి భక్తులకే యనుభవైక వేద్యమగు

బ్రహ్మానందముతోఁ దన నేలినవానిని గఁ ఉవుదీఱ నొక్క-సారి కౌఁగిలించుకొనియెను. అప్పుడు చూచు వారందఱు మహాద్భుతము నందఁ గోత్రగా మాలతనమువాసి బ్రాహ్మణుఁడైన యానందుఁడు పరమేశ్వరమహిమను గానముచేయుచు నటరాజస్వామిలో నైక్యమై సాయుజ్యముక్తిని బొందెనఁట. అప్పుడతఁడు పాడినపాట యర్థ మీక్రింది విధమున నున్నది. "నటరాజ నటరాజ నాస్వామి నేను వచ్చెద నన్నుఁ గొని పొమ్ము మన మిద్దఱు మొకటే, నీవే నేను నేనే నీవు."

అట్లు నందుఁడు పరమేశ్వరునిలో నైక్యమగుటయు, నప్పయ్య దీక్షితారు మొదలగు బ్రాహ్మణోత్తములు విస్మితులై కొంతసేపు నిశ్చేష్టులై నోట మాటరాక తెల్లపోయి చూచుచుండిరఁట. పిమ్మటఁ గొంతసేపటికి వారికిఁ దెలివివచ్చుటయు వారు నటరాజస్వామి నీక్రిందివిధమున స్తుతియించిరఁట. "నందుఁడు నీభక్తుఁడై వానిమనస్సు నీకర్పించెను. నీదాసునిభక్తిరసము పరమపావనములగు నీపాదారవిందములు కడుగు జలమయ్యెను. అతని యాత్మ నీకు నైవేద్యమయ్యెను. అతని ప్రాణము నీకు హారతియయ్యెను. ఇది యొక్క-నాఁడు చేసినదికాదు. బ్రతికియున్నంత కాల మతఁ

డట్లు చేసెను. నీవు వేదపుష్పమకరందమవు. నీవు వేదామృతంబవు. నీవు బ్రహ్మానందమవు. నీవు మహానటుఁడవు. పరంజ్యోతివి. పరమదయాళుఁడవు. నాశనరహితుఁడవు. ''

ఇక్కడికి నందుని కథ ముగిసినది. ఈచిన్నకథలో నద్భుతములు మహిమములుఁ గొన్ని కానఁబడుచున్నవి. అన్నిఁటికన్న ముఖ్యమైన యద్భుతము నందుఁడు పరమేశ్వరునితోఁ నైక్యమగుట. పురాణాదులలోఁ జెప్పఁబడిన చిత్రకథలన్నిటిని విమర్శింపక నమ్మువారికి నందుని సాయుజ్యముక్తి యద్భుతముగాఁ గానఁబడదు. కాని లోకానుభవమును జక్కఁగా గుర్తెఱిఁగి విమర్శనబుద్ధితో నీచరిత్రమును జదివినవారు మాత్రము దానిని నమ్మరు. ఈసాయుజ్యముక్తి విషయకమైన యథార్థస్థితి యిట్లుండవచ్చును. నందుఁడు నటరాజస్వామి దర్శనముచేసినపిదప మునుపటికంటె నెక్కుడుగ భక్తినెరపుచు లోకవ్యవహారవిముఖుఁడై పరమేశ్వరసేవఁ జేయుచుఁ దనజీవితశేషముఁ గడపి లోకులచేత నుత్తమోత్తముఁ డనిపించుకొని మరణమొంది యుండవచ్చును. అట్టిసజ్జనులు మరణమొందినప్పుడు మనవారు సర్వసాధారణముగ నతఁడు భగవంతునితో నైక్యమొందెనని చెప్పుచుందురు. అంతే కాని యొకమనుష్యుఁడు లోకులందఱుఁ జూచు

చుండ నంతర్ధానము నొంది భగవంతునితోఁ గలిసిపోవుట యసంభవము. నందునికంటె నెక్కుడు భక్తిగలవారు విశేషజ్ఞానముకలవారు నానకు చైతన్యప్రముఖులు శంకరరామానుజాదులు నయితము తక్కిన మనుష్యులవలె మృతినొందిరి. మఱియు భగవంతుని యవతారములని పురాణములలోఁ జెప్పఁబడిన శ్రీకృష్ణబలరాములు రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులు సైతము ప్రాకృతమనుజులట్లు కాలధర్మము నొందిరి. అటులుండ సామాన్యమనుష్యుఁడైన నందుఁడు బ్రతికియుండఁగానే సాయుజ్యముక్తిఁ బడసినాఁడనుట లోకవిరుద్ధమై యుండకమానదు. ఈయాక్షేపణము విన్నవారు కొందఱు మనపూర్వు లనేకులు జీవన్ముక్తులయి రని పురాణములవల్ల విందుము. నందుఁడు కూడ నట్టిజీవన్ముక్తుఁడు కాఁగూడదా యని యడుగవచ్చును. జీవన్ముక్తియన నెట్టిదో యించుక తర్కింతము. శంకరాచార్యుఁడు తన ద్వాదశమంజరికాస్తోత్రమునందు జీవన్ముక్తి నీక్రిందివిధముగ వర్ణించియున్నాఁడు.

శ్లో. సత్సంగత్వే నిస్సంగత్వం। నిస్సంగత్వే నిర్మోహత్వం
నిర్మోహత్వే నిశ్చలతత్వం। నిశ్చలతత్వే జీవన్ముక్తిః॥

సజ్జన సహవాసమువల్ల నిస్సంగత్వము గలుగును. నిస్సంగత్వము వల్ల నిర్మోహత్వము గలుగును. నిర్మో

హాత్మ్యము వల్ల నిశ్చలమైన యీశ్వర జ్ఞానము గలుగును. ఆనిశ్చల జ్ఞానము వల్ల బ్రతికి యుండియు ముక్తి పొందిన వాఁడగు నని యీశ్లోకము యొక్క యర్థము. జీవన్ముక్తుఁ డనఁగా బ్రతికి యుండియు ముక్తిఁ బొందిన వాఁడు. వాలె నేయాసలు లేక నేకోరికలు లేక నిరంతరము పరమానందభరితుఁడై యుండు మనుష్యుఁడని యర్థము గాని యొక్కసారి యువ్వెత్తుగ నెగిరి స్వర్గముఁ జొరఁబడువాఁడని యర్థము కాదు. సజ్జనసహవాసము చేసి కోరికల జయించి బ్రతికియున్నంత కాలము బ్రహ్మజ్ఞాని యై యుండుటయే జీవన్ముక్తి.

నందుని చరిత్రముఁ జదువుటవల్ల మనము మఱియొక ముఖ్యవిషయము నేర్చికొనవచ్చును. ఈశ్వరభక్తునకు వర్ణభేదముతో నవసరము లేదు. అతఁడు వేదములు చదువనక్కఱలేదు, శాస్త్రములు చూడనక్కఱలేదు. గంగాదిపుణ్యానదులలో స్నానము చేయనక్కఱలేదు. భక్తియే యీశ్వరుని వశపఱచుకొనును. భక్తియే మనుష్యుని నుద్ధరించును. భక్తియే మోక్షమునకు సోపానశ్రేణి. ఇదియే యీకథ ఫలితార్థము.

సమాప్తము.